Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

АДРЕС: Йошкар-Ола, Маковский урем, 45, „Ямде лий" редакций.

Н. РОМАНОВ—ВЛКСМ ЦК секретарь

ПИОНЕРСКИЙ ЛАГЕРЬ—ШУАРЫШЕ ЛАГЕРЬ

Виян, таза лияшлан, ловкость ден физический закалкым налашлан тендан кокла гыч кажныже лагерьыш каяш шона.

Кӧ лагерьыште лийын гын, тудо пионерский костерым, прогулкым, ӱштылмашым, походым шуко жап марте шарна.

Но кодшо ийыште лагерьлаште посна йоча-шамыч иктаж мом ышташ обязательныйлан шотлен огытыл. Нуно паша деч вуйым шупшыныт, утыжым тарванылаш лӱдыныт да шукырак „граммлан" ешаралташ тыршеныт. Тыгай-шамыч очыни, шагал лийныт. Вет шуко пионерже—энергичный, тале йоча-шамыч улыт. Нуно умылат: паша деч посна—канымаш начар.

Кунам тыйын капет пеҥгыдемеш да кушкеш, мускулет кажне кечын пеҥгыде лиеш, тунам сай. Но тидым верыште шинчен шукташ ок лий.

Шукерте огыл комсомолын Центральный Комитетше лагерь нерген пунчалым приниматлен. ВЛКСМ ЦК лагерьлаште кечын у режимжым ыштен. Тушто канымашат, пашат, тыгак военно-физкультурный занятият лиеш.

Оҥай модышышто, состязанийлаште, походлаште йоча-шамыч военный пашам тунемаш тӱҥалыт. Кажне йоча кузе маскироватлалтмым, нушкын каймым, пушеҥгыш кӱзымым, компас, шӱдыр да моло эскерымаш дене верым пален моштымым, молымат палаш тӱҥалеш. Куржталмаш, тӧршталмаш, дискым, копьем кышкымаш—йоча-шамычын мускулыштым пентыдемдат, кидым ӱшанлыракым, шинчам писыракым ыштат.

Ик гана веле огыл пионер-шамыч интересный походыш каят, нунын йыр улшо верым, пӱртысым пален налыт. Тыштыжак—походлаште, кӧ эн виян, лӱдыдымӧ, йӧн мушо улмым терген налаш сай лиеш.

Кугурак йоча-шамыч походышко малымыге каят. Чыланат тул ылыжташ, кочкаш шолташ, омашым ышташ тунемыт.

Тиде чылажат йоча-шамычлан сайын канашышт, пеҥгыдемашышт да шуаралташышт полша.

Лагерьысе режим йоча-шамычлан колхозыштат, шкеныштын пакчаштат пашам ышташ, лекарственный шудым, поҥгым да мӧрымат погаш жап лийже манын ышталтеш. Тыге пионер-шамычланат, да государстваланат кугу пайда лиеш.

Южо пионерже лагерьыш толеш да лагерьым черле-шамычлан почмо санаторийеш ужеш, нунылан пуэде, тидым эрыкте, чыла нунын верч ыште! Тыгай йоча-шамычын малыме верыштат погымо ок лий, лагерь йыр лавра, шӱк,—нунылан ни-

маг огыл. Тыгеже нуно пионер улыт мо? Нуно лагерьын мо тугай улмыжымат огыт умло. Лагерьный илыш тудын денак вет оҥай: чыла тиде пашаште йоча-шамыч шке участвоватлышт.

Тендан кокла гыч кажныжат атым мушкын, лагерьым эрыктен шынден, пуым руэн кертеш—тиде паша пионер-шамычлан пуалтеш. Отрядын дежурныйжо-шамыч кухньышто пашам ыштышаш, малыме верыште, столовойышто яндарлыкым эскерышаш улыт.

Лагерьный кече кугу. Паша ышташ, канаш, модаш да спортлан жап сита. Ӧрканаш гына ок кӱл, лагерьыште паша шуко уло, шотленат от пытаре. Юннат, авиамоделист, тӱрлаш йӧратыше-шамыч кружокым ыштен кертыт. Тидым лагерьыш толмек вигак ыштыман. Эн кугу да кӱлешан паша-шамыч звенолаште да отрядлаште ышталташ тӱҥалыт. Звено-шамычлан самодеятельность вечерлан, состязанийлан ямдылалташ верештеш. Тӱнӧ модаш, костер воктен беседоватлаш — чылаланат жап лиеш.

Но иктым мондыман огыл: мо нерген тыште ойлымо, шуко шотышто тендан деч зависитла. Комсомолын Центральный Комитетше йоча - шамычлан шкеныштын самостоятельностьыштым, настойчивостьыштым, инициативыштым ончыкташ возможностым пуа. Лагерьыште интересно лийже манын шонеда гын, те шкеак тидын верч тыршышаш улыда.

Йоча - шамычлан писе огыл, физический упражненийым ыштен моштыдымо улмыштлан кеҥежым йошкаргаш ынже верешт манын, пионерский отряд-шамычлан лагерьыш каяшлан кызытак ямдылалташ тӱҥалман. Лагерьым илышлан шкендам туныкташ манын походым эртараш гын, сай лиеш. Отряд ден звено - шамыч физкультура, строевой ямдылалтмаш дене шукырак заниматлышаш, чыла йоча-шамыч обязательно эр еда зарядкым ыштышаш улыт.

Юный натуралист, авиамоделист-шамыч кружокын пашаже дене интересоватлалтше чыла йоча-шамычат шке пелен налашлан рюкзакым, флягым, коробкым, сачокым, тӱрлӧ инструментым, кольмым — нунын пашаштлан мо кӱлеш, чыла ямдылышаш нерген шоналтышт.

Но эн ончыч ик отрядат, ик звеноат, тыгак ик пионерат кызыт шогышо тӱҥ паша нерген мондышаш огытыл: сай тунемаш да испытанийлан виян ямдылалташ. Классыште ик второгодникат ынже лий, чыла йоча-шамычат шыже испытанийлан кодде вес классыш вончышт—теве кажне пионерский отрядын честь пашаже.

Мемнан коммунистический партий, советский правительство коммунизмым ышташ кушшо поколенийым сталинский тыршымаш дене окружатла. Тиде кеҥежым шӱдӧ тӱжем дене пионер-шамыч лагерьлашке каят. Тыште нуно шыжым шкеныштын школышко у вий дене толашлан канат, пеҥгыдемыт.

Йошкар-Ола Пионер пӧртысӧ гимнастический кружок занятийыште.

Фото М. ЧУРШУКОВЫН.

1 Май вашеш

Строй дене кошташ тунемына

Вашке май пайрем шуэш. Демонстраций годым строй дене чыланат коштын моштыман. Кошташ тунемаш ме чыла классым кум тӱшкалан шелын улына. Нине тӱшка-шамыч дене арнялан кок гана маршировкым эртарена. Маршировкышто мураш строй дене сайын кошташ тунемына.

Кызыт стройышто эн сайын 10-шо „Б" ден 5-ше „А" класс коштыт, нуно ошкылмо годым мурымат сайын мурат.

Военрук **Г. И. Павлов.**
Йошкар-Ола,
7-ше номеран средний школа.

Первый Май пайремым оборонный значок дене вашлийына

Первый Май кечылан мемнан школышто 45 тунемше ПВХО значокым да 35 тунемше ГСО значокым налыт. Нуно нормым сай да отлично оценкылан сдатленыт.

Драматический кружок Первый Май кечын М. Шкетанын „Лапчык Каритон" пьесыжым шында. Вечерыште мемнан хоровой кружокна выступатла.

Веденькин Павел.
Ново-Торъяльский район,
Кузнецовский НСШ.

Ынде начар тунемше классыште иктат уке

Кокымшо чырыкыште мемнан классыште успеваемость 87 процент гына, 13 процентше начар отметка ыле. Тиде пӱтынь классым ӧрыктарыш. Кузе сай успеваемостьыш шушаш нерген кумышо чырык тӱҥалтышыште лийше классный погынымашыште лончылен нална. Почеш кодшо ятыр тунемше-шамычлан классыште тунемме материалым уэш умылтараш кӱлеш. Тидым ышташ ме сай тунемше-шамычым шогалташ решитлышна. Ондакше ме кажне начар тунемше дек ик сай тунемшым пеҥгыдемденна ыле. Ынде тыге огына ыште. Умылдымо йодыш-шамычым тӱшкан лончылен лектына. Тыге умлаш утларак сай. Кунам могай предмет дене заниматлаш—мемнан лӱмын расписаний уло.

Шкенан эртарыме занятий деч посна туныктышо-шамычат ешартыш занятий-шамычым эртарат. Теве руш йылме дене гын возаш тунемашлан 2-шо чырык годсек ешартыш занятий-шамыч лиедат, тушко икте кодде коштына. Руш йылме дене диктант возымаште шуко „плохо" да „очень плохо" лиедат ыле. Варажым туныктышо Евдокия Михайловна диктантыште могай ошибкым чӱчкыдын ыштылына ыле, тудым эше сайынрак умылтараш тӱҥале. Ме ик занятийым кодыде заниматленна. Тыге шуко йоча-шамыч начар отметкыштым пытарышт. Теве Володя Халиуллинын начар отметкыже ятыр ыле; кызыт — тыршенак тунемаш тӱҥалмыж дене ик начаржат уке.

Тыге мемнан классеш начар тунемше иктат ыш код. Садлан мыланна школын кусныло Иошкар знамяжым пуышт. Нылымше чырыкыштат ме начар отметка-шамыч деч посна тунемаш тӱҥалаш мутым пуышна.

Тунемше-шамычын кӱштымышт почеш—

Р. Михайлова.
Волжск ола,
5 номеран школа,
7-ше класс.

ПИОНЕР—ПАШАМ ЙӦРАТЫШЕ

ГРАНИЦА ВЕС ВЕЛНЕ

Грецийыште германский наступлений

17 апрельыште югославский армий сдатлалтын. 18 апрельыште 12 шагатлан чыла военный действийым чарыме.

Кызыт германский армий Северный Грецийыште виян наступатла. Грек - шамыч англичан-шамыч дене пырля обороным ыштат. Казани лапка верыште немыч шамыч Выстрица эҥерым вонченыт да Сервия олам налыныт. Фронтын западный ужашыштыже, Южный Албанийыште, грек-шамычлан авырналташ огыл манын, чакнашышт логалеш.

Наступатлыше германский войска-шамыч кучедалмашеш шуко еҥым йомдарат.

Германский авиаций ятыр греческий ола - шамычым бомбардироватла. Ларисса ола йӧршын шаланен.

Западный (Ливийский) пустыньышто индийский солдат-шамыч.

1941 ийыште мо ышталтеш

Первый сталинский пятилетка жапыште мемнан калык 1500 у промышленный предприятийым ыштыш. А кызыт ме 2955 предприятийым ыштена, нунын кокла гыч 1576-шо пашашке 1941 ийыштак шогалыт.

... 22 миллионнат 400 тӱжем тонн: 1941 ийыште сталевар-шамыч тынаре стальым левыктен луктыт. Тынар тонн металлым вагонлашке опташ гын, мемнан поезд 7,5 тӱжем километрыш шуйна ыле.

Алеша аважлан полша

Кудывечыште товар йӱк шокта. Йоча пуым шелыштеш. Пуым шелышт пытарышат, пӧртыш нумал оптыш. Вара ведрам налын, вӱд кондаш кайыш.

Тиде—пионер Алеша Киселев. Алешан аваже буфетчицалан пашам ышта. Тудо мӧҥгыштыжӧ чыла пашажым ыштен ок шукто. Садланак Алеша тудлан полша: пуым шелыштеш, вӱдым конда. Ик гана тудо шкеак аваж деч йодын, шӱрым шолтен, тидын годым чылажымат шке ыштен: паренгым эрыктен, шинчалым кӱлеш нарым пыштен...

Алеша полтышымат аважлан ургыктымаш уке, шке урга, шӱргӧ ӱштышыжымат, кӱсен шовычымат шкеак тӱрлен.

Аважын паша ыштыме буфетыште кӱвар шелше гыч йӱштӧ мардеж пураш тӱҥалын. Тидым пален налмек, Алеша товарым налын, шелшым петыраш каен. Буфетыште температура нормальный лияш тӱҥалын.

Теве тыгай кид пашалан Алеша пеш мастар. Пионерлан белоручка лияш, ямде ыштен пумым вучен шинчаш ок лий! Пионерлан чыла пашамат йӧратыман. Тидын нерген Алеша ок мондо. Мутлан, эрла походыш каяш кӱлеш, тунам тыгылай пашамат ыштен от мошто гын, мо лиеш? Ӧрмашыш пураш логалеш. А Алеша гай пионер-шамычышт нигунамат огыт ӧр.

Й. Федотов.

Волжск ола,
6-шо №-ан средний школа,
5 „В“ класс.

Нуно але 3 классыште гына тунемыт, вышивальный кружокын активный членжылан шотлалтыт. **Снимкыште:** Йошкар-Оласе 4 №-ан школышто тунемше-шамыч (шола гыч пурлашке) Шайдурова Надя, Панина Галя, Бочарова Рима, Тяжеломва Фрося да Карташова Рима тӱрым тӱрлат.

Фото **А. Овечкинын.**

ШКОЛЛАН ПОЛШЫМО КЕЧЕ

23 мартыште мемнан школысо чыла тунемше-шамыч школысо залыш погынышт. Завуч Анна Павловна каникул жаплан планым лудын пуыш. Лудын пытарымеке йоча-шамыч икте-весе дене ваш-ваш кутыркалаш тӱҥальыч: нуно пионер ден школьник-шамычын школлан полшымо кечышт нерген ойлаш тӱҥальыч. Вара тӱшкан решитлышна: эрла 10 шагатлан чыланат школыш толаш.

Тыгак ыштышна. 24-ше мартыште индеш шагатланак йоча-шамыч школыш тольыч. Нуно пеленышт товарым, пилам, чӧгытым, южышт ведрам, тазым, пудам кондышт. 7-ше классыште Володя Халиулин, Толя Слепов, Витя Волынкин эн ончыч толын, парт - шамычым, прибор шындылме шкафым тӧрлалтылаш, кушто кӱлеш, пудам кыраш тӱҥальыч. Вашке ӱдыр-шамыч толын шуыч. Нуно окнам, парта - шамычым мушкаш, физика дене приборшамычым эрыкташ пижыч.

6 шо „В“ классыште тиде кечын йоча-шамыч окнаш занавесым ыштен сакеныт, картым клеитлылыныт, витриным луктыныт.

Ме коридорыштат, чыла класслаштат сай порядокым ыштышна. Кӱварымат мушна, пырдыжымат эрыктышна, портрет-шамычым сакалтылна. Кажне пионер, тунемше шке классшым сайракым ышташ тыршышт.

Варажым выставкым почна.

Выставкыште пырдыж газета-шамыч да эн сай тетрадь-шамыч ыльыч.

Тыгай пашанам ужын, школа директор Иван Харитоновичат мемнам моктыш.

Учком вуйлатыше—

РОЗА МИХАЙЛОВА.

Волжск ола,
5-ше №-ан школа.

Снимкыште: юный животновод-шамыч—4 классыште тунемше Евсеева Матрена ден 3-шо классыште тунемше Ильина Анна шефыш налме пачашт дене. Нуно Моркинский район, Аз'яльский НСШ-ште тунемыт.

Фото **Герасимовын.**

МЕМНАН ПАШАНА

Конюх Миклай кугыза, сур пондашыжым вашкыде ӱштылят, вич йоча-шамычым ончале.

— Йӧра. Но чома чумалеш гын, мыйым ида вурсо.

— Огеш, кугызай, огеш. Ме тыланда полшаш тӱҥалына,—вашештат йоча-шамыч.

Вӱта волгыдо, ару. Кычкаш йӧршӧ имне-шамыч вӱташте уке улыт, нуным пашашке кычкен каеныт. Лачак чома-шамыч гына чыланат верыштышт почыштым лупшкедыл шогат. Нуно лавран, кужу кулапан улыт. Чома-шамычын шогымо вӱгаштымат эрыктыме огыл. Йоча-шамыч тыгай сӱретым ужын ваш-ваш йӱк лукде ӧрын ончальыч. Миклай кугызан ончымо имне-шамычше сай улыт. Вӱташтат эрыктыме, ару. А вот чома-шамыч эрыктыме огытыл. „Э-э-э,—малдалеш, —чома-шамычвет пашам огыт ыште, нунылан йӧра“.

— Теве кузе улмаш,—манеш Николаев Йыван,—теве кузе изи чома-шамычым ончат улмаш.

Пионер-шамыч тунамак чома-шамычым эрыкташ тӱҥальыч.

Ончычшым йӧсырак ыле: чома-шамыч шкеныштым эрыкташ огыт пу, чумалаш да пурлаш толашат.

— Теве могай сай лиеш!—ойла Кольцов Йыван,—ынде ола нержат ошын коеш, а шаҥгыже гын йӧршеш лавыран ыле.

— Мыйынат,—манеш Элексей, шкеже куанен шыргыжеш,—ончо могай яндар лийын!

Тыге визытын кандаш чомам эрыктышт.

Миклай кугыза йоча-шамыч дек толде ыш чыте.

— Кугызай,—манеш Йыван,—ончо кузе сайын койын шогат.

Тыге ончыман...

Йоча-шамыч конюхлан каҥашым пуат. Миклай кугызалан йоча-шамычын туныктымыштым колышташ йӧнан огыл гынат, тудо йӱкым лукде колышто.

Нуно Миклай кугызалан вӱташке шудым нумалаш полшыштат, варажым кайышт. Корнышто нуно ушкал ферма гыч толшо ӱдыр-шамычым вашлийыч.

— Ну, кузе?—Володя йодо.

— Вӱташкат ынешт пурто ыле. Палаги акай,—кугу тага тӱка,—манеш,—воштылын Ильина Анук ойлыш.

— Шудым пуэдаш, йӱкташ полшышна. Адак презе-шамычым эрыктымек шерын шындышна. Ынде ме кажне кечын тушко кошташ тӱҥалына,—Верук ойла.

Тыгеракын Аз'ял НСШ-те тунемше-шамыч самырык вольыкым шефыш налын ончаш тӱҥальыч.

Конюх Миклай кугызат, Палагият йоча-шамычым сай вашлияш тӱҥальыч. Колхоз правленият, колхозник-шамычат йоча-шамычым мокташ тӱҥальыч. Йоча-шамычын ончаш тӱҥалмышт деч вара чома шамыч посна виян да яндар лийыч. Урок деч вара йоча-шамыч ферма вӱташте самырык вольыкым куанен ончат.

* * *

Ик кечын Анук школа гыч толмек вигак фермышке куржо. Ферме пӧртыштӧ иктат уке. Анук шорык ломыжмо йӱкым колмек, вӱташке содор куржын лекте.

Шорык ломыжмо йӱк дек куржын миен, Анук кок пачам ужо. Шорык лийын, шорык кок пачам ыштен! Могай куанымаш! Изи пача-шамыч кудыр пунан кужу почан улыт. Тӱнӧ йӱштӧ. Мом ышташ? Тудо шуко шонен шогыде пача шамычым урвалтыж дене вӱдылят, пӧртышкӧ нумал пуртыш.

Изиш лиймек ферма вуйлатыше Эчук ден шорык ончышо Палагий толын шуыч. Палагий Анукым ужын, ӧрынат кайыш. Теве кузе, ужат Анук могай кугу пашам ыштен мошта.

—Мыйын полышкалышем,—манын Палагий Анукым вӱчкалтыш.

— Молодец, Анук,—Эчук мокталтен пелештыш.

Анам отрядной сбореш моктышт.

Кызыт коло йоча-шамыч самырык вольыкым шефыш налын ончат.

М. ЕВСЕЕВА.

Аз'ял, Моркинский район.

Нунын пашаштым ончен йӧратет

Кече мучко мемнан мастерскойышто да юннат уголокышто паша виян шолеш. Чӧгыт-шамыч перкалыме, станок да машина-шамычын йӱкышт чарныдеак шокта. Тышке икте весым вашталтен, тӱрлӧ школа гыч йоча-шамыч шкеныштын яра жапыштым эрташ, тӱрлӧ кӱлеш ӱзгар ышташ толыт.

Теве ик лукышто 7-ше номеран средний школын 7-ше классыште тунемше-шамыч юннат кружоклан пеледыш шындаш ате-шамычым, ящикым ямдылат. Умбалнырак Смехов Женян бригадыже. Нуно шушаш кеҥеж каникул жапыште коллекций погашлан атым ыштат.

Юннат комнатыште гын, чыла вере ару, ӱстел ӱмбалне тӱрлӧ пеледыш, адак пырдыжыште фенологический наблюдений таблица кеча. Нуно мом эскерымыштым кажне кечынак тиде таблицыш возат.

Кум шагат жап. Наташа Батанина дене кок йолташыже садышке вӱдым оптышт, пеледыш гыч пуракым ӱштыч. Тыге нуно шке пашаштым пытарен мӧҥгышкышт кайышт. Нуным алмашташ 4-ше номеран школа гыч ӱдыр-шамыч тольыч.

Тыге мемнан мастерскойыштына да юннат кружокыштына кажне кечын паша шолеш.

Йоча-шамычын пашаштым ончен йӧратет.

М. Г. КРАЕВА,

Йошкар-Ола ДТС-ысе юннат кружокым вуйлатыше.

Шке ыште

Кузе картоным ышташ

10—12 газета листам налза да кажне листажым изишак ушыман клейстер дене клеитлыман. Клеитлыме листам коштыза: фанер оҥа дене леведса да ӱмбакше шокшо вӱдан ведрам але кастрюльым шындыза. А вара шокшо утюг дене йыгыза. Теве тыге картон лиеш.

Кошташ писын кӱлеш, а то тудо пунышка.

24 кече гыч шошо испытаний

Испытанийым отлично да сай сдатлена

Йошкар-Ола, 8-ше № школын 5-ше „Б“ класс гыч серыш-шамыч

Упражненийым ыштем

Урокым ямдылен пытармеке мый кажне кечын испытанийлан ямдылалтам. Мемнан кум предмет дене: арифметика, руш йылме да географий дене испытаний лиеш. Тиде предмет-шамыч дене повторитлаш мый программым ыштенам. Кажне темым келгын повторитлем. Руш йылме да арифметика дене чыла правилым тунем лектым, ынде упражненийым ыштем. Арифметикыште смешанный дробь дене чыла нелэ задачымат ыштен кертам.

ПОТЕМКИНА ЛИЗА.

Звено дене

Шукерте огыл географий дене чыла материалым тунем пытарышна. Ынде уроклаште кодшым повторитлена. Арнялан ик гана мемнан классысе кок звенаге урок деч вара кодын географий дене зaниматлат, икте-весе деч тӱрлӧ теҥыз, полуостров, остров, эҥер-шамычым картыште ончыкташ йодыт—тергат. Тыге повторитлымаш кугу пайдам пуа.

**Плотникова Капа,
Чулкова Надя.**

Руш йылме дене отлично отметкым налшаш верч тыршена

Испытаний марте улыжат 24 кече велэ кодын. Тиде жапыште теле гоч тунеммым сайын повторитлаш кӱлеш.

Ме испытанийлан январь тылзыштак ямдылалташ тӱҥалын улына. Расписаний почеш тунемме материалым кажне кечын кок шагат повторитлена.

Великий руш йылмым ме чыланат пагален тунемына. Садланак руш йылме дене испытанийлан ямдылалташ поснак кугу вниманийым ойырен улына. Художественный литературым лончылен лудына, тыге лудмаш грамотно возаш тунемаш кугун полша. Лудын лекмек мом умылымынам ваш-ваш рушла каласкалена. Тугак грамматикысе правила-шамычым тунемына, грамматический разборым ыштылына. Шке гыч изложений-шамычым возена да учительлан ончыктена. Учительын замечанийже почеш йоҥгылышым тунамак тӧрлаташ тыршена.

Мемнан задачына: испытанийым чыла предмет денат отлично сдатлаш да похвальный грамота дене тунемын пытараш. Тиде задачым шукташ тыршена.

**Коротков Петр,
Лебедев Василий.**

Йошкар-Олинский район,
Арбанский НСШ,
7-ше класс.

Урок деч вара тӱшкан ямдылалтына

6-шо „А“ классыште йоча-шамычын лудмышт да доскаш пор дене возымышт шокта. Тиде отличник Новиков Володя ден тудын йолташыже-шамыч геометрий дене повторенийым ыштат.

— Миша, равнобедренный треугольникын свойствыжым каласен кертат?— йодо Володя.

Миша доска деке лектат равнобедренный треугольникын свойствыжым доскаш чертежым ыштен доказатлыш.

— Чын. Ынде умбакыже повторитлена,—манын Володя умбакыже лудаш пиже. Молышт чыланат колышташ тӱҥальыч. Теоремым лудмек, адакат доскаш доказатлышт.

Тыге ме кажне кечын геометрий да арифметика дене испытанийлан ямдылалтына. Испытанийым чыланат сайын да отличнын сдатлена.

Родионова Маргарита.

Йошкар-Ола,
7-ше номеран школа.

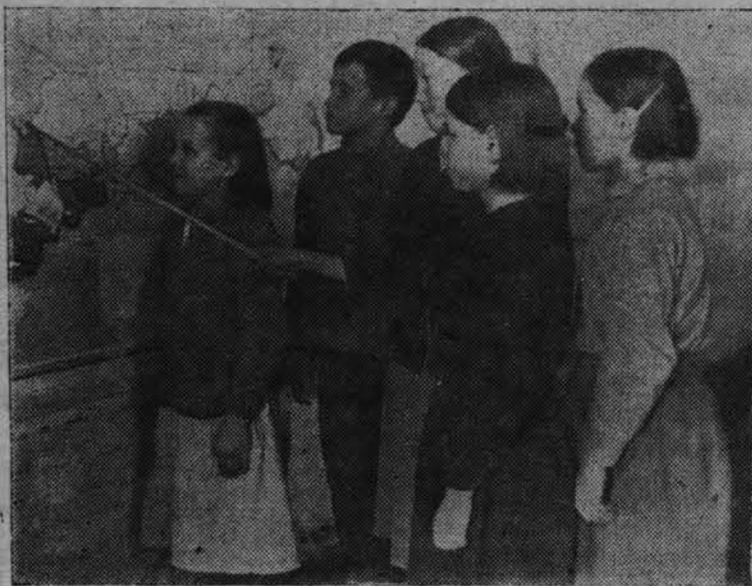

СНИМКЫШТЕ: Княжнинский начальный школын 4-ше классыште тунемше-шамыч географий дене испытанийлан ямдылалтыт. Отряд совет председатель Булатова Зоя йолташыштлан тунемме материалым картыште ончыктылын каласкала.
Фото ВЕСНИН ВАЛЕНТИНЫН.

Звенон честьше верч

Ме шкенан звено дене испытанийым чылават сайын да отлично сдатлаш мутым пуэн улына.

Арнялан кум гана, урок деч вара повторенийым ышташ кодына. Тыге ме арифметика дене тыгылай дробьым да числа-шамычын шелалтмышт нерген, а руш йылме дене лӱм мутым повторитлен пытарышна.

Мемнан звеношто начар тунемше иктат уке. 10 пионер-шамыч чыланат сай да отлично тунемына. Ме кажне пионер сай тунемже манын тыршена. Теве Л. Быкова ден В. Павлова III чырыкыште тылзе утла черле кийышт. Тунеммаштат шеҥгелан кодыч. Ме нунылан звено дене, поктен шуашышт полшаш решитлышна. Кажне кечын гаяк урок деч вара шагатлан, шагатат пелылан кодын, нунын уке годым мом тунеммым умылтарена ыле. Тыге нуно тылзе жапыште мемнам поктен шуыч.

Ынде ме шошо испытанийым чыланат сайын сдатлена, манын ӱшанен кертына.

Веснин Валентин.

Йошкар-Олинский район,
Княжнинский начальный школа.
1-ше звено вожатый
(4-ше „А“ класс).

Почеш кодшо-шамычлан полшена

Погынымаште мыланна испытаний могай предмет дене лиймым ойлышт. Ме испытанийлан виян ямдылалтына. Урокышто ончыч тунемме материалым повторитлена. Испытанийым эртарашлан пырдыжеш расписанийым сакыме. Уголкеш картым да моло наглядный пособийымат ямдылыме, тыште тунемше-шамыч пособий дене повторитлат.

7-ше классыште тунемше отличник-шамыч Ямбаршев Никандр, Конаков Семен, Конакова Елизавета почеш кодшо-шамычлан испытанийлан ямдылалташышт эреак полшен шогат.

Пидалин Александр.

Сернурский район,
Родионовский НСШ.

Томаша

(ОЙЛЫМАШ)

Мый тыланда ончычак шиштарем: мый тунемаш керташыже кертам, да только пешыжак огыл—його уло. Мыланем „посредственно“ отметкыжат йӧра, да „отличныжымат“ ом шӱкал. Но „отличныже“ мыланем огеш логал, „отлично“ олмеш южгынамже чон витарыше „плохо“ отметкыжат перна. А мый, векат, „плохым“ ынем нал. Вот йолташем-шамычлан ойлем:

— Те, — манам, — мыланем кузе-гынат полшыза. Вара класcна шеҥгелан огеш код.

Но мыйын тиде „поро“ шомакем нигӧат колыштын огыл, южышт даже вурсенат нальыч. Лач Эчей йолташем гына пылшышкыже пыштен. Тудо туныкгышо деч йышт каласкалаш гӧча ыле, книгамат, тетрадьымат ончыкем шарен пыштэ ыле. Мыят тудлан тугакак... Южгынам Эчейын йышт гына полшымыжым учитель пала, вот самой тидыже „плохо“ манметым кондыкта.

Но Петя йолташем тыге полшаш ок йӧрате. Каласаш кӱлеш: Петя мемнан классыште ик эн сай тунемшылан шотлалтеш.

— Тый — манеш тудо,—тыге полшыктен шкендым шке ондалет. Мӧҥгыштет луд, мӧҥгылан пумо пашам сайын шуктен тол да учительын мутшым урокышто колышт шинче,—манеш.

Адак ешара:

— А мый тыланет мӧҥгыштет уроклан ямдылалташ полшаш тӱҥалам.

Но мыйым тиде йӧршешат куандарен огыл, мӧҥгыштӧ лудын-возен шинчымеш, лучо уремыш модаш шикшалташ. Тек, шонем—мый шке семынем, тудо заниматлыже, а мый ом луд гынат, шонем, „хорошо“ ден „посредственно“ отметкым садак налам, а южгынамже... шкеат паледа могайжым. Ик манаш, тунам ме Эчей дене коктын илышна...

* * *

Ынде испытаний жапат толын шуын вет. Тидыже мыланем да, очыни, Эчейланат томаша! Тидыже, шонем, чынак чӱҥгалын кертеш. Но, тудыжо туге да, адакат Эчейым шоналтемат шкемым ом вургыжыкто. Эчей, шонем, садак полша.

— Ну, Эчей,—манам тудлан руш йылме дене испытаний деч ончыч,—мыланем тый полшо, а то пытем... Керек могай-гынат йӧным му, вэра мыят тыланет тугак сулем.

— Тидыже тыге да, — ышталеш Эчеят, — капканыш логалын керташ лиеш.

— Кузе туге?—Эчейын мутшым кӱрлын, йодам мыйже.

— Вет испытаний годым, ме пырля шинчаш она тӱҥал—ончыл партыш конден шындат, да адак моло учитель-шамычат лийыт,—умылтара Эчей.

— Туге-гынат, иктаж йӧным муат гын, чыла лиеш,—манам. Айда лучо кол кучаш каена,— манам, — иктаж совла гайым солалтена. А эрла ыштен моштена,—маньымат, кол кучаш куржна.

* * *

Петям, Толям да мыйымат учитель ӱстел дек билетым налын отвечаяш йодеш. Билетым нальымат, ончальым: тиде билетыште нимомат ом шинче. Весым йодым... да тудыжат тугаяк палыдыме. Ындыжым, шонем, налаш огеш лий. Вот томашат мыланем толынат шу. Калтак! Эчеемат воктенем уке. Шого-ян, тудлан шиштарен ончышаш, шонем. Мо гынат шиштарен сеҥгышым. Эчеят саҥгажым кучен шинче, вара тетрадьшым луктын кагаз лапчыкеш серышат, вигак мыланем кудалтынеже. Мыят кудалтымыжым шырчык игыла вучен шинчем. Но чыла тидым учитель шижат, Эчей деч поген нале. Ындыжым мом ышташ? Могай йӧным муаш? Неужели „плохо“ отметкак лиеш, —шонем. Чу! Петя воктенемак, тӱкалтен йодын ончышаш.

— Петя, Петя! — Петян ӧрдыжшым шып тӱкалтен шыман йодам.—Полшо ян, манам, нелэ йодышлан...

— Кызыт полшаш жап огыл, маньым вет ондалалтат,—манын йышт гына пелештыш Петяжат.

Изиш гына жап эрталтыш, Петя ден Толя шке налме билетын йодышыштлан отвечайышт. А мыйже... эшеат тугак шинчем. Мыйын отвечаяш тӱҥалмем уло класс вуча. Эх, шоналтем, мӧҥгыштак лудшаш ыле. Ынде „кынер вуй торaштат огыл да пурлаш ок лий“ шол, манын шонен шинчем. Ушыштем тӱрлӧ шонымаш пӧрдеш, ала мо классыште шинчыме гаят огеш чуч.

Чынак, пытышым вет: ик мутымат ойлен ыжым мошто, йошкарген, вуйым кумык сакен класс гыч лектын ошкыльым.

Кызыт гына ушем пурыш: кажне уроклан сайын ямдылалташ кӱлеш, кече кодыде тунемшаш улмаш манын, шкемым ушем дене вурсен, мӧҥгӧ ошкыльым.

Пел тылзе гыч испытаний пытыш. Йолташем-шамыч похвальный грамотым налын вес школышко тунемаш каят, а мыйым эше ик ийлан тиде классешак тунемаш кодышт. Вот, йоча-шамыч, тыгай паша лие. Паша огыл, томаша! Чистыяк томаша! Ик ий арам йомо, калтак!

С. ВАЧАЙ.

ТЫГЕАТ ЛИЙЫН КЕРТЕШ

ШОШЫМ

ВАСЛИЙ. Йыван, айда кол кучаш каена!
ЙЫВАН. Уке ом ярсе: шошо испытанийлан ямдылалтам.

КЕҤЕЖЫМ

ЙЫВАН. Васлий, айда кол кучаш!
ВАСЛИЙ. Уке, ом ярсе: шыже испытанийлан ямдылалташ кӱлеш.

34

9 ияш Рыбаков Александрын сӱретше.
Оршинский начальный школа (Ново-Торъяльский район) III-шо класс.

КӰДЫР

Кӱдыр (тетерев) мемнан республикысе чодраште илыше промысловый кайык. Тудын кугытшо чыве деч изиш изирак. Но кап-кылже сурт чывылан келшыше. Научный систематика шотыштат тудо чыве дене пырля ик куриный отрядыш пура.

Кӱдыр утларакшым куэран чодраште але тыгыде кожеран, лышташан чодраште ила, а шошым чарарак верыште да юлеман

верыште ужаш лиеш.

Ава кӱдыр ден узо кӱдырын тӱсышт ик гай огыл. Узо кӱдыр суртышто ашныме шем агытанлан келшыше. Тудын тӱсыжӧ йылгыжше шеме, почшо кужу кагыр пыстылан, но кагыр пыстылышт кӱшкыла огыл, а ӧрдыжышкылак кок могырыш шарлен шогат; шулдырышто да почын ӱлыл могырыштыжо ош пун тӱшка-шамыч улыт. Ава кӱдыр кӱренрак олача тӱсан да сурт чывылан пеш келшыше.

Кӱдырын кочкышыжо игот вашталтме дене тӱрлӧ лийын шога. Телым да шошым утларакшым куэ кычкым да почкым кочкын ила. Кеҥежым да шыжым тӱрлӧ чодра емыжым кочкеш, мутлан: модым, музо мӧрым, пӧчыжым, поланым, пызле кычкым да тулеч молымат. Садлан тиде жапыште утларакшым емыж улмо верыште чӱчкыдынак тӱшкан коштмыштым ужаш лиеш.

Иӱштӧ телым кӱдыр лумеш рожым ыштен йӱдым лумышто мала. Шошым, лум чот шулымо жапыште юлеман чара верыш але иктаж могай чодра полянкылаш кугу тӱшка дене погынат. Тиде жапыште узо дене ава вашлиймаш эрта, нунын тыгай погынымашыштым тока маныт. Тыгай тока эртарымышт годым иктаж-могай серьезный лӱдыктымаш ок лий гын, нуно шуко ий кокла ик верышкак погынат. Нунын токашт апрельын тӱҥалтыш числалаште тӱҥалын, майын тӱҥалтыш числа мартен шуйна.

Тока жап эртыме годым узо кӱдыр-шамыч тӱшка гыч ойырлен шыгыррак чодраш каят, а ава кӱдырышт тока деч тораш огыт кай. Тыште нуно мландеш пыжашым ыштен игым луктыт. Иге ончен куштымаште узо кӱдыр нимогай полышымат ок пу. Игыштым ончыч чыве семынак вӱден коштын тӱрлӧ шукш дене, насекомый да нунын личинкышт дене пукшен ашнат, а вараракше тӱрлӧ чодра емыжым кочкаш тӱҥалыт. Тыге нуно шыжымат тӱшкан коштыт, а вес шошо мартен авашт гаяк кушкын шуыт.

Н. М. Миронов,

Марпединститутысо зоологий кафедрын ассистентше.

Шӧр да люпин гыч межым ыштат

Шӧр гыч межым ышташ лиеш. Тыгай меж шорыкын межше гаяк.

Шӧр гыч межым тыге ыштат: эн ончычак торыкым ямдылат. Вара тудым коя деч ойырашлан чот мушкыт. Мушмо торыкым (казеин маныт) коштымек, шӧр гыч межым ыштыше опытный фабрикыш колтат.

Фабрикыште казеиным шуко жап обрабатыватлат. Тудым щелочеш растворитлат. Эн первой клей гай нугыдо лиеш. Тудым металлический шокте гоч колтат. Шоктен кажне рожшо гыч шӱртӧ гай нугыдо казеин лектеш. Варажым тудо эше химический чот обрабатыватлалтеш. Тыге меж шӱртӧ лиеш.

* * *

Люпин—бобовый семейство гыч улшо растений. Тудын нӧшмыштыжӧ 30 гыч 40 процент марте белок шотлалтеш. Шорыкын межыштыжат белок шуко уло. Люпиныште улшо белок шке химический свойствыжо дене шорык межысе белок гаяк, садланак люпин гыч межым ышташ тӱҥалыныт.

СССР Наука Академий пеленсе белокым изучатлыше лабораторий люпин гыч искусственный межым ышташ лийме нерген йӧным пален налын. Кызыт лабораторийыште тиде у межым испытатлат.

КӰЧЫКЫН

● Ик американский журналын шотлымыжо почеш, кодшо ий тӱҥалтыште тӱнямбалне чылаже 45.422.411 автомашина ыле. Тужеч 31.104.118 автомобильже США-ште да тудын владенийлаштыже шотлалтыт.

● США-н порох ыштыме „Геркулес“ фирм заводыштыжо кугу пудештмаш лийын. Заводын ик мыняр ужашыже шаланен. Пудештмаш дене 50 еҥ колен да 200 еҥ нелын сусырген.

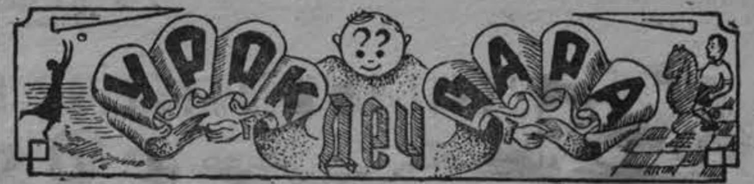

КРОССВОРД

Горизонтальысе мут-шамычын значенийышт

1. Французский ученый-физик. 3. Ийгот шотлаш тӱҥалме жап. 4. Фото ӱзгар. 7. Испанийысе провинций. 9. Число. 10. Волейбольный термин. 13. Вынер кумо станын ӱзгарже. 15. Животныйын организмыштe эн кугу железа. 17. Луй семействысе изи янлык. 19. Кырыме ӱзгар. 20. Вуеш кушшо. 22. Почеламутын ужашыже. 25. Шӧр дене ыштыме продукт. 27. Вуйторыкын пашам ыштымашыже. 29. Ӱдрамаш лӱм. 30. Отравлятлыше вещества-шамычын кӱчык обозначенийышт. 31. Малыме шумаш. 35. Аэропланым шонен лукшо-шамыч. 38. Тӱс. 39. Физкультурный ӱзгар. 41. Договорым проверитлыше. 45. Олмапу. 46. Музыкальный гаммын ик нотыжо. 48. Тыгыде садерла. 50 Вӱдеш але мланде йымалан шындыме снаряд. 51. Ешыште кугырак. 52. Нота. 53. Северный ледовитый океаныш йогышо эҥер. 54. Местоимений. 55. Отрицательный частица. 57. Чкалов да Байдуков островын ожнысо лӱмышт. 58. Междометий. 60. Пӱй. 61. Кишкын чӱҥгалмыже годым лекше жидкость. 60. Шахматный термин. 65. Движенийын ужашыже. 66. Копытный животный. 68. Чодрасе илыше. 69. Сатун шогымашыже. 70. Мланде кӧргысӧ яра вер. 72. Кайык. 74. Кугу пӧлем. 76. Древнегреческий философ. 77. Ӱдрамаш лӱм. 78. Востокын международный лӱмжӧ. 79. Ургымо ӱзгар. 81. Металл. 82. Вӱд покшелнысе мланде. 86. Вӱдын состоянийже. 87. Монгольский скотовод. 88. Вӱдым авырымаш. 89. Йӱмӧ годым кӱлшӧ ӱзгар.

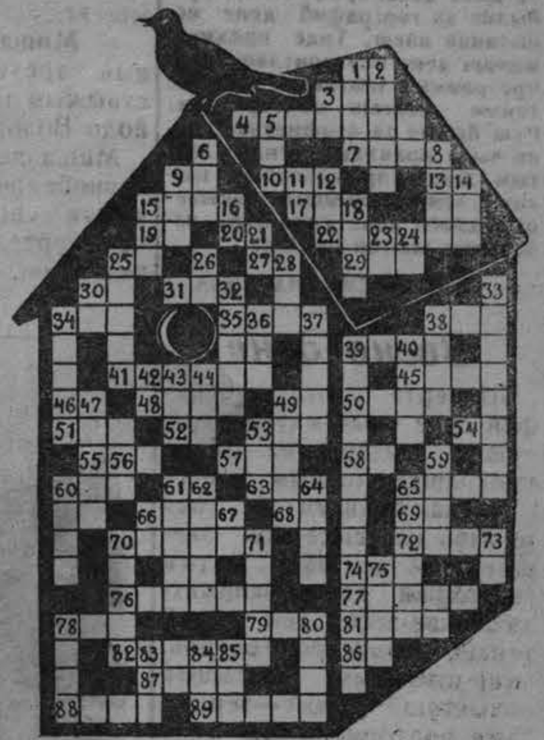

Вертикальысе мут-шамычын значенийышт

1. Курыкласе кайык. 2. Иктаж-мон модельже. 3. Кечып тӱҥалтышыже. 5. Калык илыме вер. 6. Ожнысо оружий. 8. Указательный местоимений. 9. Пелыгыч шелмаш. 11. Междометий. 12. Электростанцийын продукцийже. 14. Окнасе растений. 15. Тамле вещества. 16. Кӱнчен лукмо поянлык. 18. Чодра кайык. 21. Топливо. 23. Эҥер. 24. Нота. 25. Май мучаште лекше шыҥа. 26. Врачын рецептше дене ыштыме эмлыме арвер. 28. Йылгыжше металл. 30. Отрицательный частица. 32. Подсанке ӱмбалан пыштыме арвер. 33. Лекцийым, урокым колыштын возымаш. 34. Театральный представлений. 36. Площадын английский висаже. 37. Йӱд кайык. 38. Ончаш, вопгыдо пураш ыштыме рож. 39. Армийым мӧҥгеш колтымаш. 40. Лӱм. 42. Сыра деч кодшо вещества. 43. Кӱжгӱ йӱк. 44. Среднеазиатский эҥер. 47. Ече спорт дене заниматлыше еҥ. 49. Вошт койшо состав. 50. Армийым погымаш. 59. СССР-ысе ола. 60. Пограничный эҥэр. 61. Имньым поктышо еҥ. 62. Украинын эҥерже. 64. Корабльласе тошкалтыш. 65. Союзный республикын столицыже. 67. Шинчыше вӱд. 70. Вургемлык материал. 71. Ончыл еҥ-шамыч. 73. Шке шонымым пытарен каласыме мут тӱшка. 75. Оперыште, опереттыште посна герой-шамычын мурымышт. 78. Саска. 80. Пайрем. 83. Вооруженный кучедалмаш. 84 Вӱдыштӧ илыше. 85. Пасусо пушеҥге-шамыч тӱшка.

У тунемме ийыште

У тунемме ийыште чыла класслаште тунемше-шамыч урок тӱҥалме деч ончыч гимнастикым ышташ тӱҥалыт. Гимнастикым чыла тунемше-шамычлан обязательно ыштыман.

5,6,7,8,9 да 10 класслаште физкультура урок деч посна, урок деч вара лыжный да пеший поход-шамычым ышташ, кросслан да физкультура ден спортын моло видышт денат заниматлаш лӱмын жап ойыралтеш.

Автомобильым модын налын

Осоавиахимын 14-ше Всесоюзный лотерейный билетше дене пионер Сережа Антилогов (Ишимбай, Башкирский АССР) „М-1“ легковый автомобильым модын налын.

Пионерка Астраханова (Кривошенко станций, Новосибирский область) коляска деч посна мотоциклым модын налын. Тиде мотоцикл кум тӱжем пелэ теҥгем шога. Астраханова тӱжем теҥгем эл обороно фондыш пуэн, а моло оксаж дене пианиным налын.

Специальный военный средний школа

1941—42 тунемме ийыште специальный военный школа почылтшаш. Специальный школын 8-ше классышкыже 1941 ий 25 август марте налаш тӱҥалыт.

Школыш тений тунемме ийыште шымыше классым отлично да сай отметка дене пытарышым велэ налыт.

9, 10 класслашке прием ок лий.

Эн шоҥго ленинградец

Ленинградский консерваторийыште рояль настройщиклан 105 ияш Ефим Карпович Корзун пашам ышта. Тудо Ленинградыште эн шоҥго еҥлан шотлалтеш. Корзун великий композитор-шамыч: Чайковскийым, Мусоргскийым, Бородиным да молымат лично пален.

Ефим Карпович Ленинградский консерваторийым почмо деч вара чарныде пашам ышта. Пашам честно ыштымыжлан Трудовое Красное Знамя орден дене наградитлалтын.

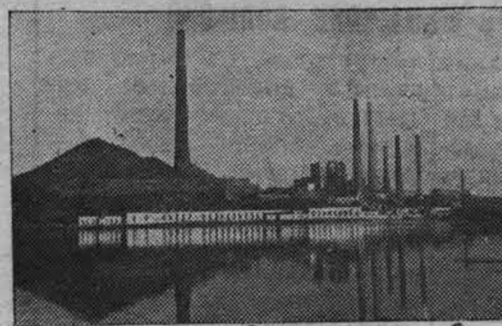

Снимкыште: Карабашский медеплавательный завод (Челябинский область).

Фото В. Тишечкинын.

Мешковын мировой рекордшо

Шукерте огыл спортын заслуженный мастерже Леонид Мешков брасс стиль дене 500 метрым 7 минутат 10,6 секунд жап ийын каен.

Тиде дистанцийыш официальный мировой рекордым 2,4 секундылан саемдыме.

Кӱчыкын

■ СССР СНК тений каныме кечым 4 мгй рушарня гыч 3 май шуматкечыш кусараш пунчалын.

■ Караганда оласе Орджоникидзе лӱмеш школышто математический кружок уло. Кружок пырдыж газетым лукташ. Тушто интересный задача, математика нерген статья-шамыч возалтыт.

61 паша кечыште идалыкаш планым темен

Знатный бурильщик Алексей Семиволос 61 паша кечыште идалыкаш планым темен. Шукерте огыл тудо ик кечыште 328 тонн рудам луктын.

Отв. редактор— **П. А. КЛЮКИН.**

Э1393 2—14 Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже